

**Alkalmazott
Politikatudományi
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Malkovics Tibor

„JÓ SZOMSZÉDI (V)ISZONY?”

A jobboldali (nemzeti) radikalizmus és a hazai „gárdák”
kapcsolathálózati elemzése

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezetők:

Prof. Dr. Ágh Attila DSc.
egyetemi tanár, BCE doktori iskola vezetője

Dr. Balázs Zoltán CSc.
egyetemi docens, BCE

Budapest, 2010

Politikatudományi tanszék

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Malkovics Tibor

„JÓ SZOMSZÉDI (V)ISZONY?”

A jobboldali (nemzeti) radikalizmus és a hazai „gárdák”
kapcsolathálózati elemzése

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezetők:

Prof. Dr. Ágh Attila DSc.
egyetemi tanár, BCE doktori iskola vezetője

Dr. Balázs Zoltán CSc.
egyetemi docens, BCE

© Malkovics Tibor

Tartalom

Tartalom	2
1. Elméleti bevezető	3
<i>1.1. Politikai és társadalmi háttér</i>	3
<i>1.2. A kutatási probléma megfogalmazása, tárgyának kijelölése, az alapsokaság és a megfigyelési egység</i>	5
2. A kutatás szerkezete, módszertana és tézisei	7
<i>2.1. A kutatási módszerek pluralizmusa</i>	7
<i>2.2. A disszertáció szerkezete</i>	7
<i>2.3. A kutatás egyik újszerűsége: az SNA mint kutatási módszer a politológiában</i>	10
<i>2.4. A disszertáció tézisei</i>	11
<i>2.5. A mintavétel, az adatgyűjtési módszer és a minta feldolgozása: a radikális és szélsőjobboldali szervezetek kapcsolathálózati elemzése</i>	13
<i>2.6. A kutatás időbeni lehatárolása</i>	16
<i>3. Az értekezés eredményei és újdonságai</i>	16
<i>3.1. A kutatás legfontosabb eredményei</i>	16
<i>2.8. A disszertáció legfontosabb újdonságai</i>	22
4. Főbb hivatkozások	27
5. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk	29

1. Elméleti bevezető

1.1. Politikai és társadalmi háttér

A demokratikus átmeneteket követően Kelet-Közép-Európában is újjáéledt a *neonacionalizmus* és *neotradicionalizmus*. Ez új jelenség volt, és szoros kapcsolatban állt az átmenetek jellegzetességeivel és következményeivel. Szerepet játszott benne a történeti folytonosság hangsúlyozása és a saját nemzeti identitás erősítésének szándéka, s ezek különösen az újonnan létrejött államokban váltak lényegessé, az új elitkegyelme legitimitása miatt. Több politikus éppen a szélsőséges nacionalizmustól várta törekvéseihez az ideológiai támogatást, ami a saját nemzeti identitás újrafogalmazásakor, a politikai küzdelmek következtében már eleve kedvezett a tekintélyuralmi tendenciák ismételt megjelenésének. S bár a demokratikus konszolidáció után e tendenciák marginalizálódni látszottak, a radikális és szélsőséges hangvétel máig erős maradt a politikai arénában. A nyugat-európai jobboldali radikális mobilizáció történetéhez hasonlóan Kelet-Közép-Európában is bebizonyosodott, hogy a mindenkori „*válságmozgalmak*” szorosan kötődnek a társadalmi átalakulással összefüggő zavarokhoz, illetve a kései felzárkózás modernizációs problémáihoz.

Sir Winston Churchill ironikus bonmot-ja szerint „*a demokrácia igen rossz államforma ugyan, csak éppen jobbat nem ismerünk nála*”. Mi is joggal hihetjük, hogy az alkotmányos demokrácia, minden hiányossága mellett, mégiscsak egyedülként képviseli a legitimitás manapság elérhető legmagasabb fokát. Ezen felül a demokratikus eljárások és intézmények önmagukban nem lesznek sem a kevesebb egyenlőség, sem a kiszolgáltatottság forrásai. Sőt, a 21. század elejére a demokrácia annyira a korszellem kifejezőjévé vált, hogy a politikában még a nyíltan szélsőjobboldali pártok közül is sokan „*nemzeti demokratáknak*” vagy „*centrumdemokratáknak*” vallják magukat. Mivel pedig a demokráciákban elvileg minden érdek szabadon szerveződhet, a „*valódi demokrácia*” jelszavának hangoztatására a radikális szervezetek rá is kényszerülnek. Azokban a demokráciákban pedig, ahol a szervezetek törvényes eszközökkel befolyásolhatják a kormányzat és a parlament működését, illetve a

döntéshozatalt, a hatékony jogvédelem elvben a radikálisokra is kiterjed (amint arra sűrűn hivatkoztak is, pl. a 2006. őszi budapesti utcai zavargások „kemény magja”, illetve maguk a magyarországi gárdák alapítói). Philippe Breton méltán jegyzi meg egy helyütt: „a demokráciának megvan az a különös képessége, hogy ... helyet biztosít önmagán belül másnak is, nemcsak a »demokratikus beszédnek.«” (Breton [2000] p. 54)

Napjainkra a radikális igények hatására számos kutató véli úgy: ha e követelések megvalósulnak, a társadalmak hozzászoknak ahhoz, hogy nem is annyira botránys, amikor megsértik a kisebbségek alkotmányos jogait, vagy átlépik az alkotmányos jogelveket. (Vö. Bayer [2002]; Decker [2003]; Betz [2004]; Cuperus [2006]) Az utóbbi időben nemcsak az „új jobboldal” korábbi alakjai tették meg ezt, hanem a *Jobbik Magyarország Mozgalom Párt (JMMP)* politikusai is, akik gyakran hangoztattak „kódolt” szövegű kirekesztő nézeteket. Mindebben az a problematikus, hogy ha a „népuralomról” vallott populista elképzeléseket a politikai elit megfontolásra érdemesnek tartja, azzal a radikálisok retorikáját az „elfogadható nézetek” szintjére emeli a demokratikus diskurzusban. Ez pedig könnyen rombolhatja a demokrácia tulajdonképpeni alkotmányos alapjait. A „nemzeti radikálisok” általi „*zsarolás*” a politikai közbeszédet olyan irányba tolja, hogy a politika fő áramába kerülhetnek programjuk egyes részei, ezzel törvényesítve a kollektivistá világnézeten alapuló közvetlen népuralom hamis eszméjét, valamint a hozzá kapcsolható politikai elvárásokat is.

Ez a jelenség nemcsak Nyugat-Európában, hanem Kelet-Közép-Európában is szembeűnő. Magyarországon a jobboldali radikalizmus elűször a demokratikus rendszerváltó pártokon belül jelentkezett, s csak később önállósult. A demokratikus átmenet idején nálunk a legálisan működő mérsékeltbb jobboldali pártokon belül jelentek meg radikális frakciók, s ez Nyugat-Európára nem volt jellemző. Hazánkban erre volt jó példa a *Magyar Demokrata Fórumon (MDF)* belül *Csurka István* és az általa vezetett plebejus populista szárny, vagy *Király B. Izabella*, aki bőrfejűeket vett védelmébe (a *Nemzeti Ifjak Egyesületét*), vagy *Torgyán József*, akinek pártelnöksége alatt a *Független Kisgazdapárton (FKgP)* belüli szkinhed „ifjúsági tagozat” a párt támogatását is élvezte.

1.2. A kutatási probléma megfogalmazása, tárgyának kijelölése, az alapsokaság és a megfigyelési egység

Disszertáciomban a magyarországi jobboldali (nemzeti) radikalizmus és a 2007 óta megalakult gárdák kapcsolathálózatának feltérképezésére vállalkozom, illetve igyekszem bemutatni a jobboldali radikalizmusok „keleti” és „nyugati” változatainak azonosságait és különbözőségeit. Ez az okfejtés talán magyarázata lehet annak, hogy az előbbi reláció természetéhez miért tartoznak hozzá a gárdaalapítások (talán az *Olasz Nemzeti Gárda* vagy „*Fekete Gárda*” kivételével). Kelet-Közép-Európa több országában ugyanis a jobboldali radikalizmus új előretörését jobbra füllegálisan működő *irreguláris egységek* megalakulása kísérte.

Magyarország ilyen szempontból élen jár a térségben. 2007 nyarán az elsők között alakultak gárdák hazánkban, s ugyanezen év decemberében a *Fővárosi Főügyészség* az elsők között kezdeményezte a *Fővárosi Bíróságnál* a *Magyar Gárda Kulturális és Hagyományőrző Egyesület* feloszlását. Az ügyészség egyébként azért döntött a feloszlást kezdeményező kereset mellett, mert úgy vélte, hogy a Magyar Gárda az egyesületi törvénybe ütközően gyakorolta tevékenységét: felvonulásaival és vezetőinek nyilatkozataival megvalósította a kisebbségek elleni uszítást. A 2008 márciusában kezdődő pert a bíróság először májusig napolta el, majd decemberben hosszú tárgyalás után feloszlatta az egyesületet, amely azonnal fellebbezést nyújtott be az ügyben. A bírósági határozat így csak 2009. július 2-án válhatott jogerőssé.

Magyarországon fordult elő először az is, hogy egy törvényesen feloszlattott gárdamozgalmat újraalakítottak, éspedig a JMMP vezetőinek jelenlétében és közreműködésével. Ezt egy olyan törvénycikkre vonatkozó hivatkozással tették, amely kimondja, hogy társadalmi szervezetnek nem minősülő közösséget (mozgalmat) a jövőben is jogszerűen lehet működtetni. Arra hivatkoztak, hogy a gárda szervezeti rendje eltér a törvényben meghatározott formától, mert nem működik mellette társadalmi szervezetnek minősülő egyesület vagy más, a törvényben nevesített forma. Így szerintük a *Magyar Gárda* semmiképp sem volt olyan szerveződésnek tekinthető, amely a feloszlattott

Magyar Gárda Egyesület tevékenységét jogfolytonosan követi, következésképp nem is lehet vétkes a joggal való visszaélésben, amely egyértelműen a feloszlott társadalmi szervezet tevékenységét szankcionálná. Ugyanezen okok miatt a szervezetben tevékenykedő tagok a hatályba lépett kormányrendelet alapján nem lehetnek szabálysértés miatt büntethetők. Hasonló viták kísérték a többi gárda-jellegű egység betiltására irányuló pereket is.

Ezzel egy időben az interneten tapasztalható lett, hogy a közös névvel „gárdáknak” nevezett egységek szüneteltetni, illetve „frissíteni” kezdték honlapjaikat. A disszertáció utolsó részében ezért *kapcsolathálózati elemzés* révén megkísérlem bizonyítani: a „gárdák” kapcsán a szemmel látható konspiráció ellenére folyamatosan kimutatható volt, hogy mind a félkatonai egységek, mind a jobboldali (nemzeti) radikális politikai szervezetek között, illetve a radikális szervezetek és a szélsőjobboldali organizációk között a kapcsolat töretlen maradt.

Ennek okai a következők: 1. A szélsőjobboldal hiteles személynek fogadott el néhány radikális jobboldali politikust és mozgalmárt (pl. *Vonát, Budaházyt, Toroczkait*). 2. Szellemi rokonság van köztük a szélsőséges nacionalizmus, az antiszemitizmus és a rasszizmus vagy az „idegenellenesség” tekintetében. 3. Az 1990-es években a hagyományos „nemzeti szocialisták” és a „nemzeti radikálisok” között megbomlott a stratégiai egység, ám ennek helyreállítása céljából számos új konspiratív találkozót tartottak. Mindezek a kezdeményezések nagymértékben segítették a JMMP mint párt 2010-es parlamenti választási politikai sikerét. 4. Mindemellett a még szórványában megmaradt nyugati hungarista emigráció is ösztönözte ezt a szövetséget, a JMMP támogatására szólítva fel a neonáci és szkinhed szervezetek tagságát és szimpatizánsait.

Végül a parlamenti választások idejére működésében ellehetetlenített, a választásokra háttérbe szorított Magyar Gárdának (és a Független Magyar Gárda (Őrző Szárny) szakadár csoportjának) romjain, 2010. június 4-én alakult meg ismét egy gárda, a *Magyar Nemzeti Gárda*. Ez a szervezet a Rákóczi-lobogó mintájára választotta meg árpádsávos jelképét, és jelszava is a Rákóczi-

szabadságharcra utalt: *Cum Deo Pro Patria Et Libertate* (azaz *Istennel a Hazáért és Szabadságért*).

Magyarország tehát a gárdák újjáalapításában is élen jár Kelet-Közép-Európában.

2. A kutatás szerkezete, módszertana és tézisei

2.1. A kutatási módszerek pluralizmusa

Dolgozatomban elsősorban primer kvantitatív kutatásom adataira támaszkodva a politikatudományban kevésbé alkalmazott elemzési módszerekkel igyekeztem bizonyítani a jobboldali (nemzeti) radikálisok és a szélsőjobboldal, valamint a gárdák közötti kapcsolatháló létét és működését. Az adatok forrása elsősorban az internet, a világháló volt, a felvázolt hipotéziseket a világhálón talált információk empirikus elemzésével teszteltem.

A politikatudományban egyébként is természetes a kutatási módszerek pluralizmusa, a szociológiai módszereket különösen gyakran alkalmazzák politikai jelenségek vizsgálatában. A *politikai szociológia hibrid* természetű, azaz a politikatudomány és a szociológia közös területén helyezkedik el. (Vö. Sartori [1969]; Dogan [2003] p. 117) A politikai szociológia tehát kombinálja a szociális és a politikai strukturális dimenziót magyarázó tényezőket.

2.2. A disszertáció szerkezete

A munka **első fejezetében**, az elméleti bevezető után megfogalmazom a dolgozat fontosabb hipotéziseit. Majd a felhasznált elemzési módszer „fejlődéstörténetét”, vagyis kialakulását, a hálózatelemzés elméleti hagyományait foglalom össze. Kitérek az *Social Networks Analysis (SNA)* fogalmának tisztázására, illetve a kapcsolathálózati elemzés módszerének egyéb előnyeit tárgyalom.

Ezt követően kerül sor a kutatási probléma megfogalmazására, a vizsgálat tárgyának kijelölésére, az alapsokaság és a megfigyelési egység, a mintavétel, az adatgyűjtési módszer és a minta feldolgozási folyamatának

bemutatására, a kutatás időbeni lehatárolására, valamint a mintavételi és adatgyűjtési terület kijelölésének indoklására.

A dolgozat következő fejezeteiben az írásműben használt fogalmak tisztázásával, a vonatkozó szakirodalom feltárásával, valamint annak feldolgozásával foglalkozom. A **második fejezetben** belül, a politikatörténeti háttér alapfogalmai között foglalkozom az önkéntes és a hivatásos haderők, a milíciák, gárdák, nemzetőrsek, népfelkelő alakulatok, szabadcsapatok és rohamosztagok természetével, a **harmadikban** a neokonzervativizmus és „új jobboldal”, a jobboldali radikalizmus, valamint a jobboldali (nemzeti) radikalizmusok és a szélsőjobboldal fogalmainak tisztázására vállalkozom.

A **negyedik fejezetben** a gárda típusú szervezeteket tekintem át „nyugati” és „keleti” dimenzióban. A történeti áttekintés célja, hogy összehasonlító perspektívában mutassa meg e szervezetek sajátosságait. A reguláris és az irreguláris gárdák közül „nyugati” nézetben röviden megemlítem az Angol Királyi Testőrséget (Household Division), a Honi Gárdát (Home Guard), Franciaországban a Guard Nationale-t és a francs-tireurs-öket („szabad vadászok”). Az Egyesült Államokból a Nemzeti Gárdát (US National Guard), Észak- és Latin-Amerikából a különböző radikális milicista mozgalmakat és gerillákat.

Olaszország esetében a „vörösingesektől” a fasciókig és a squadrókig terjed az ismertetés skálája, Németország esetében az első világháborút követően megalakult szabadcsapatoktól az SA-ig és „fekete elitgárdáig”, vagyis az SS-ig. Felhívom arra is a figyelmet, hogy a második világháború alatti kiegészítő alakulatok létrehozása és az európai önkéntesek „nemzeti”, Waffen-SS légiói mennyiben szüntették meg az SS elit jellegét. Végül a mai gárdák szempontjából két olyan példát említek, Lengyelországot és Magyarországot, ahol a történelmi múlt egyes aspektusai magyarázzák, hogy léteznek-e az országban paramilitáris jellegű gárdák. Magyarország tekintetében a hivatalosan, tehát az állami erőszakmonopóliumon belül létrejött egységek történeti áttekintését végzem el a Magyar Királyi Nemesi Testőrségtől a Köztársasági Őrezredig. Az állami erőszakmonopóliumon kívüli egységek közül pedig a „Nagy Háborút” követően

megalakult karhatalmat és tiszti különítményeket, a Rongyos Gárdát, valamint a nyilas rohamosztagokat és „gárdákat” mutatom be részletesebben.

Az **ötödik fejezetben** a mai irreguláris vagy illegitim gárdák megalakulásának esélyeit taglalom „Nyugaton” és „Keleten”. A cél itt is az azonosságok és különbségek kimutatása. Mint látható Nyugat-Európában „csak” laza ellenállási frontok működnek (pl. Ausztria, az újraegyesült Németország); Spanyolországban és Észak-Írorszában terrorista csoportok szeparatista törekvéseik miatt gyakran közrendet veszélyeztető akciókat hajtanak végre. E szempontból egyedül Dél-Európa a „kakukktojás”, hiszen „Nyugaton” csak ott jött létre a hazaihoz hasonló jellegű Olasz Nemzeti Gárda.

A dolgozat megírását is ösztönző „gárdaalapítási lázat” tehát elsősorban kelet-közép-európai jelenségnek tartom, hiszen a kontinensen itt alakultak meg nem legálisan szerveződő paramilitáris egységek. Romániában a Noua Dreaptă, a jugoszláv utódállamokban és Szerbiában a polgárháborús gárdák, milíciák és szabadcsapatok, Csehországban a cseh Nemzeti Gárda, Szlovákiában a Slovenskú Pospolitosť - Národnú Stranu (SP-NS), Bulgáriában a Bolgár Nemzeti Gárda, Magyarországon a Magyar Gárda, valamint az annak romjain alakult Magyar Nemzeti Gárda, továbbá a Magyar Országos Véderő Egyesület, a Véderő Honvédei Nemzeti Felszabadító Front megalakulása, a Betyár Sereg életre hívása jelezte ezt a tendenciát. (A kelet-közép-európai gárdákra egyébként a Bolgár Nemzeti Gárda és a cseh Nemzeti Gárda kivételével egyaránt jellemző, hogy magyarellenesek, így régióinkban a magyar gárda és utódszervezetei tulajdonképpen „magányos alakulatoknak” tekinthetők.)

Végül a **hatodik fejezetben** a magyarországi irreguláris, állami erőszakmonopóliumon kívül létrehozott egységek, illetve politikai pártok, mozgalmak és szervezetek kapcsolathálózati elemzése következik, valamint a kutatás hipotéziseiben felvetett problémák megválaszolása. A kapcsolathálózati elemzésben a kutatás mintáját vizsgálom, a mintába bekerült szervezetek és azok honlapjai közti kapcsolathálózati összefüggéseket tárom fel és elemzem.

2.3. A kutatás egyik újszerűsége: az SNA mint kutatási módszer a politológiában

A dolgozat **első fejezetében** is említett elemzési mód, a társadalmi kapcsolathálózati elemzés, a hazai politikatudományi vizsgálatok között újszerű megközelítésnek számít. De mit is rejtene a *társadalmi háló*, és a *Social Networks Analysis (SNA)* fogalmai? *Stanley Wasserman* és *Katherine Faust* [1994] a következő definíciót adja az első kifejezésre: a társadalmi háló a cselekvők véges számú készletéből, valamint a köztük fennálló kapcsolatokból (*relations*) áll. A cselekvők lehetnek egyének, szervezetek, vállalatok, nemzetek, azaz kollektív társadalmi egységek, a kapcsolatot pedig a cselekvők közt fennálló meghatározott típusú kötések halmazaként határozhatjuk meg. Hogyan definiálhatjuk és jellemezhetjük ezeket a kötéseket? Kürtösi Zsófia szerint: a „*kötés*” (*tie*) a cselekvők között létesít összeköttetést, amely különböző tartalmú lehet. Jelentheti 1. az *anyag*i (pl. csere, kereskedelem, ajándékozás) vagy 2. a *nem anyagi* (pl. információ, tanács) erőforrások transzferálását egyik aktortól a másikig. Jelenthet még 3. *biológiai kapcsolatot* (pl. rokonság, házasság), 4. *fizikai összeköttetést* (pl. út, híd), társulást, csoporthoz tartozást (pl. klubtársak, csapattársak), vagy 5. egy *személy értékelését a másik által* (pl. barátság), illetőleg 6. *formális kapcsolatot* (pl. autoritás, hatalom). (Vö. Kürtösi [2002])

A hálózatelemzések kiindulópontjai az individumok, illetve a csoportok közti egymásra hatás (*interakció*) megfigyelhető mintázatai. Mivel egy cselekvő tulajdonságai (pl. életkora, neme, etnikai hovatartozása) a különböző környezetekben állandónak mondható, de a viszonyok környezet-specifikusak, így azok az interakciók változásával maguk is változhatnak. A viszonyelemzés célja tehát az is, hogy a tulajdonságok mellett a társadalmi-strukturális kontextust is megragadja, s ennyiben többet nyújt a kutatóknak, mint a hagyományos tulajdonságalapú vizsgálatok. A hálózat alanyai között meglévő, illetve hiányzó kötések alakzata ugyanis sajátos hálózatstruktúrát alkot. Ebből következik a hálózatelemzés központi problémája: megmagyarázni az alanyok egymás közti kapcsolatainak különbségeit. Ahogy David Knoke és James H. Kuklinski írja:

„Az alanyok közti viszonyok struktúrájának és az alanyok hálózatbeli helyzetének fontos viselkedési, észlelési és attitűdbeli következményei vannak mind az egyes egységek, mind a rendszer egészére nézve.” (Knoke-Kuklinski [1988] p. 13, Albert-Dávid [1994]).

Vagyis az SNA különféle aktorok (pl. egyének, csoportok, szervezetek, nemzetállamok) közti kapcsolatok kvantitatív analízisét teszi lehetővé. Számos tudományág, mint pl. a fizika, a biológia, a pszichológia, a szociológia, illetve a politikatudomány is használja. Ám a politikai tudományokban eddig kevésbé alkalmazott módszer volt, pedig jól használható a politikai szereplők közti viszonyok elemzésére. A felhasználók közül a már említett Knoke két évtizednyi politológiai kapcsolathálózat-kutatás eredményeit foglalta össze írásában a választói döntések, társadalmi mozgalmak, formális szervezetek és az elitek témaköreiben. (Knoke [1990]) Így a társadalmi mozgalmak tanulmányozásakor is gyümölcsöző lehet a hálózati nézőpont használata, amely a kollektív cselekvéseket a társadalmi kontextusoktól és az egyéni cselekvők kötéseitől tartja függőnek. (Vö. Diani-McAdam [2002]) Sőt a nemzetállami *policy network*ök mellett (Knoke [1990; 1995]) a nemzetállamok feletti politikai képződmények vizsgálatában is jól alkalmazható a módszer. (Vö. Thurner-Binder [2008])

2.4. A disszertáció tézisei

Dolgozatom főbb tézisei, amelyek empirikus alátámasztására törekedtem, a következők:

1. A legmodernebb kommunikációs eszközök korában (pl. mobiltelefon, internet, e-mail stb.) a politikai mozgalmak megszerveződésének mások lettek a mechanizmusai, mint korábban voltak. Ezért mindez megközelíthető egy posztmodern politika koncepció oldaláról, elméleti jelleggel, de a „4D” kommunikációs struktúra, vagyis az „új média” adta kampány (marketing) módszerek, és az ezekre épülő kapcsolati hálózatok oldaláról is. A társadalmi mozgalmak tanulmányozása során hasznos kutatási módszer a kapcsolathálózati nézőpont, az *SNA*, mert az a kollektív cselekvéseket társadalmi kontextustól és az egyéni cselekvők kötéseitől is függőnek tartja. Így nemcsak a *policy network*ök, hanem akár a nemzetállamok feletti politikai képződmények vizsgálata is elvégezhető általa, mivel

kapcsolathálózatuk jellemzését is lehetővé teszi. Ily módon nem pusztán a politikai szereplők közti viszonyok elemzése, hanem az *aktorok* hálózaton belüli pozíciója, központi vagy izolált helyzete is feltárható. Ezek pedig többségükben jobban magyarázzák a pozíciók megszerzéséhez köthető jelenségeket, mint bármely más lehetségesen számba jöhető paraméter, mivel nem az aktorok jellemzői (kiinduló paraméterek), hanem a strukturális helyzetek (erőforrások) bírnak nagyobb magyarázó erővel az ilyen elemzések esetében.

2. A *Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH)* korábbi beszámolóí szerint az egyes jobboldali (nemzeti) radikális csoportok egymástól elszigetelten működnek: kis, szétszóró csoportokban, egymással rivalizáló vezérekkel és ideológiákkal, amelyek nem fenyegetnek azzal, hogy egységes radikális politikai mozgalommá vagy szervezetté álljanak össze.¹ Ehhez képest a 2006 ősze óta aktivizálódó és terjeszkedő kis radikális körökből mégiscsak létrejött egy hatékony szövetség: a közös akciókkal, az internettel és mobilkapcsolatokkal mozgósítva, szervezve, valamint a gárdaalapításokkal és az azonosítható címkékkel, jelképekkel együtt operáló politikai marketing révén. Ez első lépésként 2009-ben már meglepetést tudott okozni az európai uniós választásokon, második lépésben pedig e folyamat a kormányzati hatalommal szembeni, az egész jobboldal által folytatott intenzív delegitimációs stratégiákra is építve, nagymértékben kedvezett a *Jobbik Magyarország Mozgalom (JMMP)* mint párt 2010-es parlamenti választási politikai sikerének is. (E folyamat egyébként a mérsékelt jobboldali pártoknak, így a *Fidesz-KDNP*-nek is kellemtelenné vált.)

3. A „politikacsinálás” meghatározó elemeinek analízisével – még egy *nem* minden részletre kiterjedő vizsgálat révén is –, az elemzett szervezetek honlapjainak kapcsolathálózati megközelítésével kimutatható lehet, hogy e hálózatok strukturális jellemzői miatt nemcsak az *NBH* éves beszámolóiban szereplő megállapításokat szükséges átgondolni, hanem részben arra is következtetni lehet, hogy a jobboldali radikális előretörés körülményei nem mindenben igazodnak a „nyugati trendekhez”, hanem el is térnek azoktól. A hazai radikálisok összefogásának háttérében ugyanis a hálózati vonatkozások szempontjából regisztrálható a „presztízselv” megjelenése. Ez megtévesztheti a felületes elemzőt, mivel úgy érvényesül, hogy bár első pillantásra a jobboldali (nemzeti) radikális szervezetek a náluk szélsőségesebb szervezetekkel nem ápolnak élénk kapcsolatokat, de az internetes kutatás azt is bizonyíthatja, hogy utóbbiak előszeretettel hivatkoznak az előbbiekkal meglévő ideológiai és gyakorlati akcióközösségre, mert egy-egy demonstráció

¹ Lásd: *NBH-évkönyvek 1999-2008*. <http://www.nbh.hu/bmenu7.htm>.

kapcsán szívesen mutatkoznak velük. Ennek fordítottja persze nem feltétlenül igaz, és ez egybevág a nemzetközi politológiai szakirodalom megállapításaival. Mindenesetre a *network-analízis* segítségével igen élénk kapcsolatrendszer feltételezhető közöttük.

4. Nyugat- és Kelet-Közép-Európában történelmi hagyományai vannak a regulárisan és irregulárisan működő gárdáknak. A demokratikus hagyományok, a függetlenségért folytatott küzdelmek, az első világháborút követően kialakult utódállami jelleg, végül az államszocialista múlt összességében nagymértékben meghatározta azt, hogy kialakulnak-e egyáltalán radikális pártokhoz vagy mozgalmakhoz kötődő gárdák az egyes európai országokban. Kelet-Közép-Európa azon posztkommunista országaiban, ahol a civil társadalom intermedier intézményeinek nagyobb a társadalmi beágyazottsága, illetve a független államiság elnyerésének vagy az egységes állami terület kialakulásának mélyebb történelmi gyökerei vannak, létre sem jöttek, vagy a történelmi szélsőjobboldalhoz kevésbé kötődő „neokonzervatív” és „új jobboldali” kötődésű szervezetek formájában jöttek létre irreguláris, paramilitáris gárdák. Ezek a radikális szervezetek inkább a két világháború közti nemzeti-konzervatív hagyományokban találják meg identitásukat (pl. Lengyelország, Magyarország, Csehország). Más országokban, pl. Szerbiában a hagyomány és az új konfliktusos helyzet harcos különítmények megalakulásának kedvezett, Szlovákiában és Bulgáriában pedig részint a neonacionalizmus és neotradícionálizmus jegyében e gárdák ideológiai sokkal erősebben kötődnek a két világháború közti „fasiszta jelenségekhez”.

2.5. A mintavétel, az adatgyűjtési módszer és a minta feldolgozása: a radikális és szélsőjobboldali szervezetek kapcsolathálózati elemzése

A kapcsolathálózati elemzés (SNA) stratégiájának kialakulása a második világháború utáni szociológia intézményi átalakulásával függ össze. Lényege a következő: 1. A társadalmi jelenségek megértésében és magyarázatában az attribútum típusú változókkal szemben a relációk (a vizsgált sokaság tagjai közti kapcsolatok) elsődlegességét feltételezzük. 2. Jól kiforrott speciális fogalomkészlet alkalmazható az elemzésre. 3. Az aktorok – akik a hálózatok csomópontjai – lehetnek emberek, de akkor is elsősorban szervezetek, események, pozíciók képviselőként lépnek fel. Az aktorok pedig *irányított* (pl. szimpátia) vagy *irányítatlan* (közös ideológiai meggyőződések alapján álló) kapcsolatokba lépnek egymással.

Disszertációmiban sem a szervezetek egyéni jellegzetességeinek, hanem azok kapcsolathálózatának jellemzésével, a *networkanalízis* segítségével próbáltam bizonyítani az elméleti részben felvetett problémákat, vagyis jelezni a jobboldali (nemzeti) radikális és szélsőjobboldali pártok, mozgalmak és egyesületek kapcsolathálózaton belüli pozícióit, valamint azok központi vagy izolált helyzetét. Nem az aktorok jellemzői (kiinduló paraméterek), hanem a strukturális helyzetek (erőforrások) voltak nagyobb magyarázó erejűek. Mert ahogy John F. Padgett írja: ezek mindenkor a „politikacsinálás” meghatározó elemei is egyben. (Padgett [1993] pp. 1259-1319)

Célom a vizsgálattal *nem* egy mindenre kiterjedő elemzés elkészítése volt, hanem csupán a disszertációban szereplő jobboldali radikális és szélsőjobboldali szervezetek honlapjai alapján rekonstruálható kapcsolati hálózatok strukturális felmutatása, illetve annak a feltételezésnek az átgondolása, miszerint a hazai szélsőjobboldali szubkultúrák szervezetei ma Magyarországon izoláltan, a jobboldali (nemzeti) radikális pártoktól elzártan, „magányosan” működnek.²

A kutatás alapfeltevése, hogy a vizsgált *honlapokon megjelenített szervezetekre mutató linkek a hasonló szervezetek közti kapcsolatok meglétére is utaltak*. Az alapsokaság (pl. a jobboldali radikális szerveződések) és a megfigyelési egység (pl. egyes honlapok) kiválasztása során választásom azért esett az internetes honlapokra, mert feltételezhető volt, hogy a vizsgált szervezetek portáljai az érdeklődők számára egyre szélesebb körben hozzáférhetőek; emellett a portálok viszonylag egyértelműen mutatják az elméleti részben felvetett horizontális kapcsolatok meglétét.

Az adatgyűjtésnél a „*hólabda*”, vagy „*gördített minta*” módszert alkalmaztam. Segítségével a vizsgálatban minden aktortól „javaslatot kérhettem” további elérhető aktorokra. A szélsőjobboldali és jobboldali (nemzeti) radikális csoportok legbefolyásosabb tagjai tehát úgy tettek „javaslatot” más honlapokra (amelyek szerintük legbefolyásosabbak a csoportjukban), hogy azok linkjeit feltüntették saját felületükön. A kutatás menete ezáltal valóban hólabdaszerűen

² Lásd: *NBH-évkönyvek 1999-2008*. <http://www.nbh.hu/bmenu7.htm>.

gördült. Ezen túl minden egyes „ajánlott” linket két hullámban gördítettem tovább, és a mintavétel eredményeit mátrixban ábrázoltam.

Az elemzés egyik legkritikusabb pontja a mintavétel kérdéséhez kapcsolódott. Nem kerülhettem meg azt a módszertani kérdés sem, hogy miként jelöljem ki a vizsgált sokaság határait. Ennek kapcsán a *realista* és a *nominalista megközelítés* közül az utóbbi mellett döntöttem: a dolgozat elméleti részében említett szervezeteket vettem kiindulópontnak (68-at), majd ezekből a hólabdás mintavétellel két „hullámot” indítottam el. Így alakult ki az elemzett 120 szervezetből álló kapcsolatháló. Kapcsolatnak azt tekintettem, ha egy adott honlapról egy másikra konkrét linket találtam, vagy a honlap láthatóan támogató módon jelenített meg egy szervezetet. Ez a nagyon egyszerű megközelítés csak a kapcsolat irányának rögzítését tette lehetővé (azaz azt tudtam meg, hogy kölcsönösen vagy csak egyoldalúan említették-e egymást a vizsgált szervezetek). A kapcsolat erősségéről, konkrét tartalmáról nem szolgált információval. Csupán azt feltételeztem, hogy egyfajta ideológiai kapcsolódást, szellemi közösségvállalást jelent. A vizsgált honlapokon fellelhető linkek közül csak a szervezetekre vonatkozókat rögzítettem egy adatbázisban, a hírportálokra, magánszemélyek honlapjaira mutatókat egyelőre nem (azt egy későbbi kutatás keretében kívánom elvégezni). Hiszen célom a szervezetek közti kapcsolatok bemutatása volt, amely stratégiai közösséggé válva oka lehetett annak is, hogy a 2009-es EP-választások alkalmával a JMMP valóban „új erővé” tudott válni, s három képviselőt küldhetett az Európai Parlamentbe, majd a 2010-es parlamenti választások során 47 képviselőt a nemzeti parlamentbe.

Az adatbázis kialakításakor egyébként a következő kódokat használtam: 1. hivatalos-e a honlap; 2. hányadik hullámban került be a mintába; 3. a legalitás fokának és a szervezeti formának a jellege; 4. a radikalizmus foka; 5. a nemzetiség és az alapítás helye; 6. a szervezetség; 7. a félkatonai vagy polgári (civil) szervezeti jelleg; 8. a fegyverhasználattal kapcsolatos információk; 9. az őrző-védő és rendezvénybiztosító tevékenység; 10. a hagyományörző és kulturális örökség őrzésével kapcsolatos aktivitás; illetve 11. a katasztrófavédelmi, sírgondozó és ökológiai feladatok végzésének bizonyíthatósága.

Az elemzések ábráit az *Ucinet 6.* és az *SPSS 17.0* számítógépes szociológiai-statisztikai programok segítségével készítettem el.

2.6. A kutatás időbeni lehatárolása

Internetes kutatásomat 2007 decemberében kezdtem el, néhány hónappal az első gárdák megalakulás után. Amikor 2008 decemberében újra összevettem az internetes portálokat az adatbázissal, meglepődve vettem tudomásul, hogy a honlapok közül több megszűntette vagy szüneteltette működését. Így a Magyar Gárda Egyesület feloszlásának kezdeményezése után, vagyis 2008 decemberétől 2009. augusztus végéig próbáltam bizonyítani a radikálisok és szélsőségesek közti kapcsolatrendszer megszakíthatatlanságát, folyamatos jelenlétét az újra ellenőrzött mintában, amely a *konspiratív tényezők* (pl. a *HVIM* honlapja semmiféle linket nem tartalmaz, azonban a mozgalom tagjai, illetve a hozzáértők számára mégis érdekes adatokat szolgáltathat), valamint a jogi szankciók ellenére folyamatosan kimutatható volt. Frissítettem is az adatbázist, kiegészítettem az időközben megalakult szervezetekkel.

A tudottnak vélt kapcsolatok bizonyítására azért volt szükség, mert azok feltárása az eddigi kutatások többségében elmaradt. Pedig ez megmagyarázhatja azt is, hogy volt-e tényleges szerepük a korábbi szélsőséges csoportok tagjainak a legális szervezkedést biztosító különféle gárdák létrehozásában, a jobboldali (nemzeti) radikalizmus nagyarányú hazai előretörésben. Ezt igazoló kapcsolatokra a honlapok elemzése során számos esetben rátaláltam

A *Független Magyar Gárda (Őrző Szárny)* esetében e kapcsolatokra példa lehet az az esemény is, amikor a szervezet a *Vér és Becsület Kulturális Egyesület (VBKE)* korábbi vezetőjével, a *Pax Hungarica Mozgalom* képviselőjével együtt közös demonstráción vett részt.

3. Az értekezés eredményei és újdonságai

3.1. A kutatás legfontosabb eredményei

Kutatásom legfontosabb eredményei a következők:

1. Kutatásom egyik fontos eredménye, hogy átfogó képet rajzoltam az Európában és Magyarországon megjelent a különböző „gárdákról” és irreguláris, paramilitáris alakulatokról. Hasonló egységek ugyan a rendiség idején is megjelentek, de a mai gárdák létrejötté mindenféleképpen a modern jelenségekkel magyarázható. A posztkommunista régióban sem a történelmi múlt, hanem inkább a demokratikus átmenetek sajátosságai vezettek megalakulásukhoz.

Ezt persze megelőlegezte és részben kísérte az a folyamat is, amelynek hatására Európában megerősödtek a jobboldali (nemzeti) radikális csoportok. Közülük „Keleten” több hozzáfogott, hogy katonai jellegű egységeket hozon létre. Napjainkban nem egy jobboldali radikális párt és mozgalom komoly választási sikert ért el, s bejutott a nemzeti, illetve az EU-parlamentbe. Csakhogy összességében elmondható: hangos sikereik ellenére (vagy éppen azért) az európai társadalmaknak inkább az az igénye, hogy az ilyen jellegű csoportosulásoknak valamiféle gátat szabjanak.³

2. A kutatás másik fontos eredménye, hogy jelzi, kelet-közép-európai demokratikus átmeneteket kísérő radikális gazdasági átalakulás, illetve a nyugat-európai jóléti modellre jellemző szociális és foglalkoztatási biztonság megroppanása, a jobboldali radikális pártok felemelkedése kísértetiesen emlékeztetett a két világháború közötti időszak fejleményeire, mikor is Olaszországban és Németországban az első világháború és a világgazdasági világválság okozta mély társadalmi, politikai és szociális sokk nyomán hatalomra került az olasz fasizmus és a német nemzetiszocializmus. De az analógia megtévesztő, a történelmi szituáció ugyanis ma teljesen eltérő. A mai magukat „forradalmi” tendenciáknak hívó alternatívák megváltozott történelmi kontextusban jelentkeznek, a szélsőségek nélkülözik a gazdasági elit és a polgárság jelentősebb köreinek a támogatását, enélkül pedig egyetlen pártnak sem sikerülhet a politikai hatalmat kisajátítani. Ráadásul az utóbbi évek bizonyossága szerint a nemzetközi helyzet sem kedvez az ilyen tendenciáknak. A jobboldali radikalizmust a mérsékelt pártok közül senki sem szívesen fogadja el koalíciós partnerként, és ezek a kísérletek az Európai Unió szankcióit is könnyen

³ Erre hazai példa lehet a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet felmérésének eredménye. Vö. *Ki mint fél, úgy itél - A radikális jobboldal megítélése. (2007. augusztus 30.)* <http://www.median.hu/object.9eed0a8-efc2-4286-81ea-4fe22cc801af.ivy>.

kiválthatják, miáltal a kormányok politikailag elszigetelődhetnek a demokratikus államok közösségében.

Sőt, a munkaerőpiaci változások sem azonosak a két világháború közötti időszak kataklizmaszerű válság okozta helyzettel. Más a társadalmi és politikai atmoszféra, s ez is eredményezi, hogy a mai *karizmatikus „népvezérek”* csak ideig-óráig képesek egyesíteni a szélsőséges pártokat és mozgalmakat. Politikai szótárunkban a *demokráciaellenességet* egy sajátosan értelmezett *közvetlen demokrácia* megteremtésére irányuló vágy, az *antiszemitizmust* pedig inkább az *idegenellenesség* és az *etnocentrizmus-etnopluralizmus* hangoztatása váltotta fel.

Főként a munka világában bekövetkezett változások és a gazdasági-társadalmi krízisek teremtik meg a jobboldali radikális, illetve a szélsőjobboldali üzenetek „piacát”. Ez magyarázza a tömeges szavazatvándorlást is a radikálisok irányába, ahogy az pl. Franciaországban, Ausztriában vagy Magyarországon is megtörtént. E változások érzékelése egybeesik a szélsőséges hívószavakkal operáló karizmatikus politikai vezérek megerősödésével a társadalmi *anómia* terjedése közepette. A demokráciába vetett hit, a politikába és a képviseleti demokráciába vetett bizalom megrendülése erősíti a *bűnbakkeresés* motívumát, a *másságtól*, a *bevándorlótól* és a *vendégmunkásoktól* való félelmet. A relatív elnyomorodás szintén kedvez ezen attitűdök terjedésének, tovább rombolja a társadalmi szolidaritást, és rámutat a társadalmi kohézió, valamint az identifikáció hiányosságaira is. A rasszizmus újbóli terjedését előmozdítja az, hogy a radikálisok a *„meritokratikus kettős mérce”* segítségével megkérdőjelezzék a társadalom hierarchikus felépítményének igazságos voltát. (Vö. Grajczjár [2007]) Így a gazdasági változások, illetve a változások egyéni percepciói, valamint az azokra adott válaszok pártpreferenciától függetlenül is elősegítették az ilyen attitűdök megerősödését. Sokan fogékonyvá váltak a szélsőséges, radikális, populista hívószavakra, ami növelte az ilyen politikai törekvések iránti szimpátiát.

3. Eredményként könyvelhető el az is, hogy éreztethetem: a mai radikális jelenségek egyes *negatív motívumai* már a 19. század folyamán megjelentek, a mai szélsőségesek előszeretettel hivatkoznak a *pozitív* előképekre. Ilyen pozitív előkép

lett Magyarországon pl. az 1848-as Nemzetőrség (Nemzeti Őrsereg). Ám a JMMP gárdista és csikósruhába bújtatott aktivistái csak egyrészt elevenítik fel a függetlenségi hagyományokhoz köthető kurucos, betyáros virtust. Másrészt felidézik azt az antiszociális és magántulajdont nem tisztelő álláspontot is, amelyet a Ferenc Józseftől amnesztiát kapott betyárok csapatai a lakosság fosztogatásában testesítettek meg. A mai gárdák esetében ez a „betyáros igazságosztó attitűd” a legkülönbözőbb értelmezésekre kínál alkalmat. Elitellenességük tehát a magántulajdon sérthetlenségének megkérdőjelezését is magában foglalja.

A kelet-közép-európai és magyar gárdaalapítási törekvéseknek, az ilyen paramilitáris jellegű egységek megjelenésének számos oka van, melyek akár országonként is különbözhetnek. Ami a gárdamozgalmat illeti, hazánkban Simicskó István (KDNP), a Fidesz-MPSZ parlamenti képviselője, egykori titkosszolgálatokért felelős államtitkár kezdeményezte először 2001-ben az 1848-as Nemzeti Őrsereg mintájára létrehozandó önkéntes, tartalékosokat honvédelmi ismeretekre kiképző Nemzetőrség felállítását, előbb *Kiegészítő Védelmi Erő*, majd *Honi Gárda* néven.⁴ Ez összefüggött a sorozott hadsereg küszöbön álló megszüntetésével is. A reális kihívásokra válaszként megszületett ötletet később Vona Gábor és a JMMP a nemzeti radikalizmus szellemében „sajátították ki”: néhány hónap alatt több egyesületi formát öltő paramilitáris szervezetet alakítottak meg.

4. Az állami erőszakmonopóliumon túli, illegális félkatonai egységek szervezése addig sem volt teljesen ismeretlen Magyarországon. Ugyanis a demokratikus átmenet követően már működtek hasonló „*magánhadseregek*” az országban. Ezek közül a *Hungarista Mozgalom Magyarországi Szárnya (HMMSZ)* egyik „pilléréről”, a győri *Györkös István* vezette *Magyar Nemzeti Arcvonalról* (MNA) volt köztudott, hogy nagy súlyt helyez a fegyelemre és a katonai kiképzésre.⁵ A szervezet „katonái” Vukovárnál és Eszéknel a horvátok oldalán harcoltak a

⁴ Simicskó István a megalakulást követően elhatárolódott a Magyar Gárdától. Sőt, őva intett mindenkit attól, hogy „fegyveres bandériumot szervezzen”. A nemzetbiztonsági bizottság elnöke szerint nem szerencsés, ha politikai erők gárdákat toboroznának, és a honvédelmi feladatokat jobboldali szélsőségesek vagy egy „új munkásőrség” tagjai akarnák – a maguk elképzelései alapján – ellátni.

⁵ Ennek az illegálisan működő szervezetnek korábban Magyar Nemzetiszocialista Akciócsoport volt a neve. Központja még ma is Bonyben van, s mivel az MNA illegális mozgalom, ezért tagjainak számát nehéz megbecsülni. Györkös fia, Györkös Kólos egyébként képviselői mandátumot is szerzett a település önkormányzati testületében.

jugoszláviai polgárháborúban; a Budai Várban Budapest ostromára tartott megemlékezéseiket pedig felfoghatjuk úgy is, mint militáns erődemonstrációkat. Vona Gábor és a JMMP részben ezeknek az egységeknek a legalizálását hajtotta végre, mégpedig úgy, hogy tagtoborzásaival legális működési keretet igyekezett teremteni nekik. E törekvés egyébként egybecsengett Toroczka László és Budaházy György 2007 áprilisi tervével, a „*párhuzamos Magyarország*” megszervezésével is. Az újítás mindössze annyi, hogy a korábban illegálisan működő „*szabadcsapatokkal*” szemben dinamikusan fejlődő, legális szervezeti keretet igyekeztek teremteni. Az EP és a parlamenti választások idejére a JMMP hanyagolta („elárulta”) a gárdistákat. A szervezet egyre inkább a politikai reklám szerepét töltötte be. Létrehozásával a párt ezt a lehetőséget használta ki annak érdekében, hogy a mérsékelt jobboldali pártok radikálisait, a korábbi jobboldali (nemzeti) radikális pártok szimpatizánsait, illetve a felozlatott korábbi szélsőjobboldali szervezetek tagságát maga mellé állítsa.

5. A hagyományos neonáci szélsőjobboldal, és annak paramilitáris alakulatai az ezredforduló óta marginalitásba szorultak. Szimpatizánsaik a szélsőségek és a jobboldali radikalizmus között „ingázva” kerestek új szervezeti kereteket. Ezeknek a Magyar Gárda megalakítása kapóra jött, hiszen az egyesület és a mozgalom kiutat jelentett a szélsőjobboldali szubkultúra egyre kilátástalanabb helyzetéből.
6. A gárdák megalakítása éppen azért volt figyelmeztető jel, mert a korábban élesen elutasított szélsőséges elemeknek legális működési keretet biztosított. Ily módon pedig a demokrácia egészét kezdte veszélyeztetni. A kutatás eredményei is bizonyították, hogy a szélsőjobboldali honlapok kedvelt linkjei közé tartozik a Magyar Gárda portálja.

A gárdán kívül számos más félkatonai szervezet is megalakult az elmúlt években. Ilyen volt a nyíregyházi alapítású Nemzeti Őrsereg, a MOVE, amely hamarosan kettészakadt, és harciasabb feléből megalakult a Véderő Honvédai Nemzeti Felszabadító Front. Ilyen volt a Nemzeti Gárda, majd a Kárpát-Haza Nemzetőrség és még jónéhány hasonló képződmény, vagy ún. „hagyományörző egyesület” is. Közülük országosan a Magyar Gárda az egyik legismertebb, és talán a „legharciasabb” alakulat.

7. Ám a gárdaalapítások háttérben természetesen nem elsősorban a múlt iránti nosztalgiát, hanem a jelen problémáit kell keresnünk. Az előképek valamiképp mind az I. világháborús vereség és annak súlyos következményei nyomán jöttek létre. A demokratikus átmenetek után létrejött gárdák azonban nem háborús összeomlás, hanem a rendszerváltást követő társadalmi és egzisztenciális sokkhatások eredményei (csak kivételesen, tőlünk délre voltak egy új polgárháborús időszak termékei.)
8. A jobboldali (nemzeti) radikálisok mozgolódása ma egész Kelet-Közép-Európát jellemzi. Ezt számos országban gárda típusú alakulatok létrejötte kísérte. Régióink egészében a gárdaalapítások *öt főbb okra* vezethetők vissza: 1. a paternalista vagy *jóléti rendszerek csődjére*; 2. a privatizációs és állami *korruptióra*; 3. a *NATO-hoz és az Európai Unióhoz való csatlakozásra* (amely sokak számára nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket); 4. a *kisebbségek „nemzeti integrációjának” megoldatlanságára*; valamint 5. a *globalizáció negatív hatásaira*.

Európában a második világháború vége óta egyedül az állam hadserege és rendőrsége birtokolhatja a legális erőszak monopóliumát, így az annak megszerzésére irányuló kísérleteket a törvény tiltja. Az európai közvélemény aggodalommal tekint a gárdák újjászerveződésére térségünkben. Megjelenésük sokakban a *weimarizálódásnak*, a *puccsoknak* és az *államrend megdöntésére* tett kísérleteknek a rémképét idézi fel, illetve azt, hogy a politikai populizmus erősödésével együtt, amelynek hatása regisztrálható Kelet-Közép-Európában, a demokratikus konszolidáció is megtorpanhat.

2004 előtt az uniós, illetve a NATO-csatlakozásra készülve a populista és radikális nézetek terjedése elé akadályok tornyosultak: a magyarországi népesség túlnyomó része nem kívánt kimaradni sem a NATO, sem az EU-integráció kínálta alternatívából. Ám 2004 után megszűnt e „visszatartás” moderáló ereje. Röviddel a csatlakozás után (Magyarországon 2006 ősze óta) már erősödtek a radikális indulatok. A mérsékelt politikai pártok között is folyamatosan megromlott a viszony. A kormányzati és a gazdasági válság együttes hatása kedvezett a radikálisok előretörésének.

9. *Végül* dolgozatomban a legfontosabb eredményem, amire vállalkoztam is, hogy a jobboldali radikális és a szélsőjobboldali szervezetek *kapcsolathálózati elemzésével* kimutattam a folyamatos kapcsolatot a radikálisok és a szélsőségesek között, amely a Magyar Gárda Mozgalom feloszlása ellenére is fennmaradt. A *Magyar Gárda hivatalos honlapja a hálózati kapcsolat erős láncszemének bizonyult*, ezt követte a JMMP és a HVIM honlapja, és a pusztán a kapcsolatok hasonlóságán alapuló eljárás is egy csoportba sorolja ezeket a szervezeteket. Vagyis minden strukturális mutató, az elméleti részben foglaltakkal megegyezően, e szervezeteket hozta be olyan centrumokként, amelyek a mintában szereplő jobboldali (nemzeti) radikális és szélsőjobboldali honlapok szempontjából kiterjedt *network*kel rendelkeznek. Ezen túl, kutatási eredményeim szerint, bár a szélsőjobboldali szervezetek túlnyomó része illegális keretek között működik, a legális jobboldali (nemzeti) radikális szervezetekkel mégis kapcsolatban állnak, hiszen a szélsőségesek előszeretettel nevezik meg előbbiket linkjeikben.

Az eredményeket figyelembe véve a kutatás továbbfejleszthető, egyrészt több európai országra való kiterjesztés révén, másrészt kiegészíthető tartalomelemzéssel, interjúk és kérdőíves adatfelvétellel is. Erre azonban már csak egy újabb kutatás vállalkozhat.

2.8. A disszertáció legfontosabb újdonságai

A disszertáció újdonsága a gárdaalapítások társadalmi és politikai hátterének és kapcsolati világának elemzése.

10. Kimutatja a jobboldali (nemzeti) radikálisok és a szélsőjobboldal között meglévő, a „presztízs elv” alapján működő kapcsolatrendszer. Fontos újdonságai közé tartozik még, hogy felhívja rá a figyelmet: az állami erőszakmonopóliumon belüli és kívüli, milícia vagy gárda típusú szervezeteknek igen komoly történelmi előzményei vannak Európában és Magyarországon is. Így azok legális és illegális formában jelentkező történelmi üzenetei máig hasznosítható tapasztalatokkal bírnak a védelmi és a honvédelmet kiegészítő hivatalos és nem hivatalos kezdeményezések szempontjából is.

Ez igaz az előző korok történelmi szempontból vállalható és nem vállalható szervezeteire egyaránt. Az elmúlt évszázadokban ugyanis több

alkalommal a szükség, az elkeseredettség, a félelem, a közvetlen fenyegetettség indította arra az állam polgárait, hogy a kisebb és nagyobb közösségek védelmében szövetkezzenek. Ez történt pl. a Nemzetőrség felállításakor 1848-ban és 1956-ban, amikor a belső rend fenntartása, a forradalom vívmányainak védelme és az ellenséges intervenció elhárítása szükségessé tette egy „polgárőrség” bázisán nyugvó, azt kiszélesítő „őrség” megszervezését. A szükség hozta azt is, hogy a forradalmak nemzetőrségei rendfenntartó erőkből egycsapásra az országot védő fegyveres erőkkel alakuljanak át, amely az önálló honvédségnek és az ország védelmének is a legfontosabb alapját vagy kiegészítését képezte.

Mindkét történelmi helyzetben fontos volt, hogy a Nemzetőrséget a legitím, új politikai elit hívta életre. Alapjuk a civil kurázsi volt, de az egységek nem különítményekként vagy szabadcsapatokként alakultak meg, hanem utóbb törvényesítve, a forradalom vezetőinek közvetlen felügyelete alá rendelve. Ez azért is fontos tény, mert ma bizonyos társadalmi csoportok olyan kezdeményezésekkel állnak elő, amelyek bizonyos tekintetben fontosak ugyan (pl. területvédelem, katasztrófa-elhárítás stb.), de a megvalósítás nem minden esetben felel meg a társadalom többsége elvárásainak, illetve a jogszabályi háttérnek és a parlamenti döntéseknek. Ehhez járul még hozzá, hogy a nem hivatalosan megalakult gárdák pártok és mozgalmak mentén is elkötelezettek, sőt kirekesztő nézeteik miatt nem is bírják a társadalom egészének támogatását, hiszen illegálisan és nem mindenkinek a védelmére szerveződnek meg.

11. Az írás újdonságai közé sorolható, hogy rámutat: a hagyományosan a „polgárkatoná” elv szerint működő milícia típusú szerveződéseknel a „Nemzetőrség” elnevezés, akár évszázadokon átívelő története miatt a társadalom önszerveződésének a tradicionális bizonyítékát is jelenti. Jelzi a szervezet történelmi kötődéseit, beágyazottságát és a történelmi folytonosságot.

A benne szerepet vállalókban persze erősíti a haza védelme iránti nemzeti elkötelezettséget. A mai nem hivatalosan működő gárdák esetében viszont kitűnik, hogy azok nem elsősorban az ilyen típusú múlt megtestesítői, hanem az első világháború utáni különítmények, gárdák és rohamosztagok törvényenkívüliségét, (jobboldali) „forradalmi hagyományait”, adott esetben

„ellenforradalmi” puccsista és rasszista jellegét idézik meg. Lényegi eltérés a 19. és a 20. század progresszív hagyományaival szemben, hogy az előbb említett nemzetörségek forradalmi helyzetekben, a közvetlen veszély elhárítására szerveződtek meg, és fellépésük oka nem a reváns és a terror stb. alkalmazása volt.

Igyekszem tudatosítani, hogy az ismertetett történelmi szituációkkal szemben manapság térségünkben jelentősen megváltozott a történelmi szituáció. Az Észak-Atlanti Szövetséghez és az Európai Unióhoz való csatlakozás után ugyanis nincs közvetlen katonai fenyegetettség, és nem állt elő forradalmi helyzet, bár hosszú távon egyáltalán nem zárható ki egyik sem. Ennek ellenére bizonyos, hogy tapasztalható igény van a honvédség alárendeltségében működő, önkéntességen alapuló milíciákra, hiszen a reguláris haderő nem, vagy csak nehezen tudná egymaga megvédelmezni az országot. Mivel a honvédelem közös nemzeti ügy, amelyben az egész társadalomnak részt kell vállalnia (és vélhetően sokan részt is vállalnak majd benne), ezért mindig időszerű téma a nemzetörség megalapításának ötlete, amelyre mint reális elvárásra oda kell figyelni. Hiszen a nem hivatalosan megalakult gárdák is jelzik: a társadalmi igény adott, csak manapság az ideológiailag elkötelezett szervezetek igyekeznek kihasználni azt.

Hangsúlyozni kívánom azt is, hogy milíciák és gárdák az USA, Nagy-Britannia, Nyugat-Európa mérsékelt, demokratikus hagyományokkal bíró országaiban szintén megjelentek/megjelennek, mint ahogy a szomszédos kelet-közép-európai államok többségében is. Ám egy-egy új paramilitáris szervezet megalakulása – különösen Kelet-Közép-Európában – belföldön és külföldön is nagy érdeklődést váltott ki a közvéleményben. Különösen a szomszéd országokban, amelyek közül néhány még mindig *biztonsági kockázatként* itéli meg hazánkat. S mivel a régió számos országában létezik hivatalosan működő „új fegyveres erő”, amelynek feladatai a területvédelemből adódhatnak, így ahol nincs a magyar gárdához hasonló alakulat, vagy azok működését korábban törvényesen megakadályozták, szinte szükségszerűen váltja ki a bizalmatlanságot a nem hivatalosan megszerveződő, rasszista, sovíniszta, militáns egységek sora.

Szomszédaink katonai gyakorlatában vannak hivatalosan működő, gárda és milícia típusú szervezetek, amelyek a területvédelem feladatát jogos önvédelmi elkötelezettségnek tartják. Ezek a csapatok azonban a reguláris haderő, illetve a milícia típusú területvédelmi megoldás változataiként jöttek létre. Szükségszerű igény tehát, hogy a jobboldali (nemzeti) radikálisok által szervezett gárdákkal szemben, a fegyveres erő létszámleépítése ellenére, a Magyar Honvédség feladatainak segítésére is egy új, milícia típusú fegyveres erő jöjjön létre, amely társadalmilag mélyen beágyazott, elfogadott mindenki számára, s diplomáciai gondokat sem okoz a környező országokkal.⁶

Ez a gyakorlat a hazánkkal nem határos országokban már régóta működik. A legismertebb példa éppen az USA *Nemzeti Gárdája (National Guard)*, amely történelmileg és alkalmazását tekintve sok mindenben eltér az európai vagy hasonló rendszerű fegyveres erőtől, de társadalmi támogatottságának fontos alapja a patriotizmuson túl az a sokrétű támogatási rendszer, amelyet pl. az amerikai gárdisták napjainkban is élveznek. Érdekes a skandináv (svéd) minta is, majd az annak alapján a Baltikumban alakított milíciák esete. Ezek a nemzeti gárdák természetesen konkrét fenyegetettség esetére, érzetére jöttek létre, és ma is a társadalom jelentős részét foglalják magukba. Alapelvük a totális védelem koncepciója, amelyet a reguláris erőket kiegészítve látnak el.

Az európai Nemzeti Gárda típusú szervezetek általában a honvédelmi tárcához tartoznak, de békeidőszakban több országban külön parancsnokság alatt működnek. Általánosan kimutatható náluk a történelmi kötődés, legtöbbször a létrehozástól tartó folyamatosság. Feladataik között a területvédelmi feladatok klasszikusan prioritást élveznek. Az ilyen erők kiképzése ezért bonyolultabb feladat, mint a reguláris csapatoké, ami abból is ered, hogy meghatározó elvük az önkéntesség, a hazafias nevelés és a társadalmi célok szolgálatából eredő nagyfokú támogatottság. A Nemzeti Gárda típusú szervezetek így a

⁶ A disszertáció leadását követően jelentették be, hogy 2011. január 1-jén léptek szolgálatba az első önkéntes tartalékos katonák, akik a jövőben országsgazte őrzési, védelmi feladatokat látnak el. Ezek a civil őrző-védő szolgálatok helyett 57 laktanyát és más területeket védenek majd. Az év elejétől egyébként mintegy 2000 tartalékos kezd meg a szolgálatot. Vö. Szolgálatba léptek az önkéntes katonák, *MTI*, 2011. január 2. vasárnap, HírExtra.
<http://www.hirextra.hu/2011/01/02/szolgalatba-leptek-az-onkentek-katonak/>

katasztrófavédelemtől a honvédelemig bírják a társadalom egészének támogatását. Ennek egyik bizonyítéka pl. Svédországban, hogy a szervezetet klub típusú mozgalmak és egyéb társadalmi, civil mozgalmak is támogatják.

Dolgozatomban arra is nyomatékosítom, hogy a hivatásos vagy az önkéntes hadseregekre való áttérés miatt a társadalom fegyverfogásra alkalmas része ma már nem él abban a biztos tudatban, hogy a hadsereg képes az országot megvédeni. (A hivatásos haderő még tartalékállományával együtt is csak töredékét alkotja az ország felnőtt, hadra fogható lakosságának.) Bizonyos társadalmi csoportokban viszont máig nem szűnt meg a fegyverzettel, a fegyverforgatással kapcsolatos ismeretek iránti érdeklődés. (Ez persze csak egy oka a nem hivatalosan működő gárdák megalapításáknak.) Ezért sokan joggal vélik úgy, hogy a haza védelmével kapcsolatos kötıdéseket nem lehet az ország állampolgáraiban veszni hagyni, azt fenn kell tartani, s jobb, ha ez intézményesített formában történik, mint az állami erőszak monopóliumon kívüli, paramilitáris, irreguláris alakulatokban, vagy radikális ideológiák befolyása alatt. Hiszen az állampolgárok egy része láthatólag manapság is igényli a minimális katonai felkészítést, amely alapvetően fontos olyan rendkívüli helyzetekben, amikor a katonai ismeretek összefonódhatnak a honvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátásával. Ám ezekkel az attitűdökkel nagymértékben vissza is lehet élni.

Törvényes „felkarolásukkal”, regionális összefogással e törekvések elősegíthetik a kelet-közép-európai társadalmak megbékélési folyamatát, és marginalizálhatják a kelet-közép-eurpai politikai szélsőségek ellentétes irányú törekvéseit. Sőt a honvédelem ügyének is inkább használ egy pártokhoz nem kötıdő, a „politika világán túli” szervezet, mint egy elfogult, elkötelezett, radikális és nemzetközi megítélésében sem túl kedvező helyzetben lévő gárda. Ekként a máig kialakult állapotok alternatívája lehet egy olyan a törvényesen létrehozott katonai erő, amelynek tagjai 2011 január 1-jén léptek elsőként szolgálatba, mint önkéntes tartalékos katonák, s akik a jövőben Magyarországon őrzési, védelmi feladatokat fognak majd ellátni.

4. Főbb hivatkozások

- Albert Fruzsina-Dávid Bea (1994) Magyarországon tanuló külföldi diákok kapcsolathálózati jellemzői. *Szociológiai Szemle*, 3. szám, pp. 81-91.
- Albert Fruzsina-Dávid Beáta-Körösi Zsuzsa (2000) Kísérlet életinterjúk kapcsolathálózati elemzésére. In: Körösi Zsuzsa-Stadeisky Éva-Rainer M. János (szerk.) *Évkönyv 2000 VIII. Magyarország a jelenkorban*. Budapest: 1956-os Intézet. pp. 323-337.
- Andersen, R.-Heath, A. (2002) Class Matters: The Persisting Effects of Contextual Social Class on Individual Voting Behaviour in Britain 1964-97'. *European Sociological Review* (18) pp. 125-138.
- Angelusz Róbert-Tardos Róbert (2000a) Pártok között szabadon. Budapest: Osiris.
- Angelusz Róbert-Tardos Róbert (2002a) Részvétel és távolmaradás - a választások "sötét lova". In: Kurtán Sándor-Péter-Vass László (szerk.) *Politikatudományi Évkönyv 2002*. Budapest: Demokrácia Kutatások Alapítvány. pp. 667-688.
- Angelusz Róbert-Tardos Róbert (2002b) Választási részvétel és társadalmi integráció. Budapest: KSH.
- Angelusz Róbert-Tardos Róbert (2002c) A választási részvétel csalóka változékonysága. *Politikatudományi Szemle*, 1-2. szám, pp. 21-50.
- Bayer József (2002) Jobboldali populizmus és szélsőjobboldal Kelet-közép-Európában. *Eszmélet*, 55. szám, pp. 69-92.
- Bayer József (2002) Rechtspopulismus und Rechtsextremismus in Ostmitteleuropa. In: Erich Fröschl (Hg.): *Rechtspopulismus und Rechtsradikalismus in Europa*. Österreichischen Zeitschrift für Politikwissenschaft, 31/3, pp. 265 – 280.
- Betz, Hans-Georg (1994) *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. New York: St Martin's Press.
- Betz, Hans-Georg (2004) Az „újjobboldal” az Európai Unió fejlett demokráciáiban. *Eszmélet*, tavasz, 61. szám, pp. 84-93.
- Blais, André (2000) *To Vote or Not to Vote? The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. Pittsburgh: The University of Pittsburgh Press.
- Breton, Phillipe (2000) *A manipulált beszéd*. Budapest: Helikon. pp. 49-54.
- Castells, Manuel (2005) *A hálózati társadalom kialakulása*. I. kötet. Budapest: Gondolat-Infonia, pp. 1-662.
- Coleman, James S. (1990) *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Cuperus, René (2003) From Poldermodel to Postmodern Populism. Five Explanations for the Fortuyn Revolt in the Netherlands. In: Cuperus, René-Duffek, K.-Kandel, J. (eds) *The Challenge of Diversity. European Social Democracy Facing Immigration, Integration and Multiculturalism*. Wien: Renner Institut.
- Cuperus, René (2006) *A szociáldemokrácia populista elégtelensége: a holland tapasztalatok*. In: Matt Browne-Patrick Diamond (szerk.) *Mérlegen a jelenkori szociáldemokrácia*. Budapest: Napvilág. pp. 43-54.
- Decker, Frank (2003) *The Populist Challenge to Liberal Democracy*. *International Politics and Society*. Nr. 3.
- Diani, Mario- McAdam, Doug (2002) (eds.) *Social Movement Analysis: The Network Perspective*. Oxford: Oxford University Press, Chapter 13.
- Dogan, Mattei (2003) *A politikatudomány és a többi társadalomtudomány*. In: Robert E. Goodin-Hans-Dieter Klingemann (szerk.) *A politikatudomány új kézikönyve*. Budapest: Osiris, pp.1-808.
- Galaskiewicz, J. (1985) *Social Organization of an Urban Grants Economy*. New York: Academic Press.

- Grajczár István (2007) Utak a szélsőjobboldalhoz. In: Boda Zsolt-Kovács Imre-Szoboszlay György: Hatalom, közbeszéd, fejlesztéspolitika. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete. pp. 28-45.
- Granovetter, Mark ([1973] 1988) A gyenge kötések ereje. Szociológiai Figyelő, (3) pp. 39-62.
- Granovetter, Mark (1973) The strength of weak ties. American Journal of Sociology, (81) pp 1287-1303.
- Knocke, David (1990) Political Networks: The Structural Perspective. New York: Cambridge University Press.
- Knocke, David (1995) Comparing Policy Networks: Labor Politics in the U.S., Germany, and Japan. New York: Cambridge University Press.
- Knocke, David-James H. Kuklinski (1988) Network Analysis. Beverly Hills: Sage Publications. (Magyarul részletek: Szociológiai Figyelő (3) pp. 93-112)
- Krackhardt, D. -Porter, L.W. (1985) When friends leave: A structural analysis of the relationship between turnover and stayers' attitudes. Administrative Science Quarterly, (30) pp 242-261.
- Lipset, Martin Seymour (1995) Homo politicus. Budapest: Osiris. pp. 1-418.
- Olson, Mancur (1997) A kollektív cselekvés logikája. Budapest: Osiris, pp. 1-227.
- Padgett, John F-Ansell, Christopher K. (1993) Robust Action and the Rise of the Medici 1400-1434. American Journal of Sociology (may) pp. 1259-1319.
- Sartori, G. (1969) From the sociology of politics to political sociology. In: Lipset, S. M. (ed.) Politics and the Social Sciences. New York: Oxford University Press. pp. 65-100.
- Tóth Tibor (2008) A Hungarista Mozgalom emigrációtörténete. Debrecen: Multiplex Media-Debrecen University Press. pp. 1-277.
- Wasserman, Stanley-Faust, Katherine (1994) Social Network Analysis: Methods and Applications. Cambridge: Cambridge University Press.

Hivatkozott internetes cikkek

- Csicseri Márta-Lőrincz László (2004) Társadalmi mozgalmak mobilizációs és ügyképviselési tevékenysége az interneten.
http://www.kontextus.hu/hirvero/tanulmany_2.doc.
- Hautzinger Gyula (2002) Önkéntesség alapján szerveződő új típusú fegyveres erő. Hadtudomány, 3. szám, pp. 52-62.
<http://www.zmne.hu/kulso/mht/hadtudomany/2002/3/hautzingergyula/chapter1.htm>.
- Kladek András (2005) Önkéntes haderő, hiányzó képességekkel? Új Honvédségi Szemle, 9. szám,
http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/onkentes_hadero_hianyzo_kepessegekkel.
- Kürtösi Zsófia (2002) A társadalmi kapcsolatháló elemzés módszertani alapjai. Első közlés.
<http://www.socialnetwork.hu/cikkek/kurtiZso05Let.pdf>.
- Medián Közvélemény- és Piacutató Intézet felmérésének eredménye. Vö. *Ki mint fél, úgy ítél - A radikális jobboldal megítélése. (2007. augusztus 30.)*
<http://www.median.hu/object.9eed0a8-efc2-4286-81ea-4fe22cc801af.ivy>.
- NBH-évkönyvek 1999-2008. <http://www.nbh.hu/bmenu7.htm>.
- Szélsőjobb összehozás. Szegedi gondolatok. HVG, 2009. június 20.
- Szolgáltatba léptek az önkéntes katonák, MTI, 2011. január 2. vasárnap, HírExtra.
<http://www.hirextra.hu/2011/01/02/szolgaltatba-leptek-az-onkentes-katonak/>
- Thurner, Paul W.-Martin Binder (2008) EU Transgovernmental Networks: The Emergence of a New Political Space beyond the Nation State? *European Journal of Political Research*, <http://www3.interscience.wiley.com/journal/120747231/issue/>.

5. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk

5.1. Szöveggyűjtemény

Bayer József-Malkovics Tibor (2002) *Komparatív politológia I-II*. Budapest: Zsigmond Király Főiskola. (Szöveggyűjtemény. pp. 1-239.

5.2. Recenzió

Malkovics Tibor (2009) A „Nyugat alkonya” és a „keleti fény”. Jászberényi József: A Nap s az emberiség s a történelem keletről nyugatra tart. - Magyarország a napnyugati civilizációban könyve kapcsán. *Új Pedagógiai Szemle*. (Megjelenés alatt!)

Malkovics Tibor (2005) Az „ismeretlen” holokauszt. Krausz Tamás (2004) Antiszemitizmus – holokauszt – államszocializmus könyve kapcsán. *Múltunk. Politikátörténeti folyóirat*. 2. szám. pp. 277-282.

Malkovics Tibor (2004) A mindennapok konzervativizmusán át. Kísérlet a kritikai-baloldali gondolkodás feje tetejéről a talpára állítására. Kiss Viktor (2004) A baloldaliság „kísértetei”. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó könyve kapcsán. In. *Politikatudományi Szemle*, 4. szám. pp. 239-251.

Malkovics Tibor (2004) Goldman Leonóra: A XX. század magyar közéleti nyelve könyve kapcsán. In. *Modern nyelvoktatás*, 10. évf. 4. szám. pp. 85-87.

Malkovics Tibor (2003) Szabó Máté: Társadalmi mozgalmak és politikai tiltakozás könyve kapcsán. In. *Kommunikáció, média, gazdaság. Századvég-BKF*, I. évf. 1. szám. pp. 144-147.

5.3. Tanulmány folyóiratban

Malkovics Tibor (2010) „Néha nulla vagyok, néha meg egy...” – A punk-zene és Magyarország I. rész. *Egyenlítő*, VII. évf., 9. szám, pp. 45-49.

Malkovics Tibor (2010) „Néha nulla vagyok, néha meg egy...” – A punk-zene és Magyarország II. rész. *Egyenlítő*, VII. évf., 10. szám, pp. 43-48.

Malkovics Tibor (2005) Globalizáció, szélsőjobb, Internet. *Kultúra és Közösség*, III. folyam, IX. évfolyam, II. szám. pp. 13-46.

Malkovics Tibor (2005) Szélsőjobboldal és (neo)hungarizmus Magyarországon. *Kultúra és Közösség*. III. folyam, IX. évfolyam. I. szám. pp. 34-44.

Malkovics Tibor (2005) Szálasi Ferenc a pszichohistoria tükrében. *Társadalom és Politika*, 3. szám, [Társadalom és Politika 2005-3 Europa Varietas Intézet.mht](#).

5.4. Tanulmány kötetben (magyarul)

Malkovics Tibor (2011) Az „ős patkány” és a cicázó „izmusok”. A Magyar Gárda és az újrászerveződő jobboldali radikalizmus, valamint a szélsőjobboldal Magyarországon. In. Grajczjár István-Laki Ildikó-Tóth László (szerk.) *Közéletek*. Budapest: Zskf, Szociológiai Tanszék, pp. 68-80.

Kiss Viktor-Malkovics Tibor (2001) Szélsőbal és politikai kultúra. In: Simon János (szerk.) *Ezredvégi értelmezések. Politikai kultúra Magyarországon*. Budapest: Villányi úti Könyvek. pp. 500-522.

5.5. Tanulmány kötetben (anglul)

Tibor, Malkovics (2005) *Political Culture in the European Union: The extreme right and (neo)Hungarism in Hungary*. Székesfehérvár: European Regional Studies Network

Association for European Integration and Regional Co-operation (Alps-Danube-Adriatic Region). Budapest Fórum, Európai Regionális Tanulmányok Hálózata Egyesület az európai integrációért és regionális együttműködésért (Alpok-Duna-Adria Régió) konferenciakötete.

5.5. Konferencia-előadások

- Malkovics Tibor (2008) *A populizmus újabb megközelítései*. Budapest, Zsigmond Király Főiskola. Bemutató előadássorozat a Tudomány Ünnepe alkalmából. (November 14. péntek.)
- Tibor, Malkovics (2004) *Political Culture in the European Union: The extreme right and (neo)Hungarism in Hungary*. Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola, a Fejér Megyei Közgyűlés, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Akadémiai Bizottsága, s az European Regional Studies Network Association for European Integration and Regional Co-operation (Alps-Danube-Adriatic Region) [a Budapest Fórum, Európai Regionális Tanulmányok Hálózata Egyesület az európai integrációért és regionális együttműködésért (Alpok-Duna-Adria Régió)] által rendezett konferencia. (Szeptember 11.)
- Malkovics Tibor (1999) *A Munkáspárt kitérési kísérletei*. V. Országos Politológus Vándorgyűlés, „A demokrácia 10 éve” konferencia. Nyíregyháza, Bessenyei György Tanárképző Főiskola. (Május 7-8.)